

ас. д-р Кръстьо Йорданов

(БАН, Институт за исторически изследвания)

Православната общност на град София и неговите околности през XV-XVI век

Резюме

В статията се разглеждат промените, настъпили в живота на православната общност в град София и неговите околности, през първите два века от установяването на османското владичество. Като източници за изследването са използвани пътеписи, една османска хроника, османски данъчни регистри и документи от кадийските сиджали, както и творби на представители на Софийската книжовна школа, създадени през XVI век.

Богатият документален материал и литературни източници дават възможност да се очертаят някои аспекти от живота на двама книжовници от Софийската книжовна школа – поп Пейо и Матей Граматик, както и на новомъченика свети Никола Нови Софийски, информация за когото също е открита в османски регистри и кадийски сиджали.

Сведения за по-заможните и влиятелни българи, които са се явявали материални крепители на православната вяра и славянобългарската книжовна традиция по това време, се откриват в документацията за изменението на броя на православното население на град София през XVI век и данните за занаятчиите християни и тяхната дейност. Православните занаятчии, които ежедневно са общували с колегите си мюсюлмани на градската чаршия, са били изложени на риск да попаднат в конфликт, да бъдат обвинени в похулване на исляма или да бъдат склонявани да сменят вярата си. Този факт обяснява появата на трима новомъченици на православната вяра в София през XVI век.

Нарасналият ислямизационен натиск, който е бил по-голям в градовете, дава обяснение за основните тенденции в произведенията на Софийската книжовна школа и обвързаността на тези творби с борбата за отстояване на православната вяра на българската народност и с мъченическата смърт на Георги Нови Софийски и Никола Нови Софийски през 1515 и 1555 година, съответно. Произведенията на поп Пейо и Матей Граматик се превръщат в идеологическо оръжие, целящо да мобилизира православната общност в противопоставянето ѝ на процеса на ислямизация.

Цялата статия ще бъде публикувана в бр. XII